

De ongekende Fondsen voor bestaanszekerheid

Voor vele practici van het sociaal overleg opereren de sectorale Fondsen voor bestaanszekerheid in een schermerzone. Om dit te verhelpen is dit artikel opgevat als een inleiding, en niet meer, tot een pijler van het sectoraal overleg.

Twee derde van alle paritaire comités hebben een of meerdere Fondsen voor bestaanszekerheid (FBZ) opgericht. De sociale partners hebben daarvoor op sectoraal niveau een cao of meerdere gesloten die de statuten en de werking van de FBZ regelen¹. Deze cao's worden algemeen verbindend verklaard.

Er zijn 180 sectorale FBZ. Zo goed als elk paritair comité heeft er een in het leven geroepen. In sommige sectoren zijn er zelfs meerdere FBZ actief.²

De wetgever geeft de FBZ drie wettelijke missies gegeven:

- (1) het financieren, toekennen en uitkeren van sociale voordelen.
- (2) het financieren en organiseren van de vakopleiding van werknemers en jongeren;
- (3) het financieren en verzekeren van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers.

In de praktijk hebben de FBZ hun missie uitgebreid tot nog andere opdrachten³, m.n.

- (4) het financieren en organiseren van de opleiding van de werknemers, werkzoekenden, werklozen of andere doelgroepen,
- (5) het financieren en organiseren van specifieke maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid,
- (6) het nemen van maatregelen ter bevordering van de naleving van sociale verplichtingen.

Naast deze algemene opdrachten heeft de wetgever nog de volgende specifieke bevoegdheden toegekend aan de FBZ:

- (7) het betalen van het loon van feestdagen,
- (8) het betalen van het gewaarborgd loon.

¹ Het is niet altijd evident om een volledig overzicht te hebben van de cao's die van toepassing zijn. Alsof de sociale partners wantrouwig zijn tegenover transparantie en publiciteit.

² Het paritair comité voor de arbeiders van de voedingsindustrie bv. heeft drie FBZ in het leven geroepen: een algemeen FBZ, een bijzonder FBZ voor de bakkerijen en een FBZ met als enige opdracht de inrichting van een aanvullend pensioen.

³ Deze lijst is opgesomd in cao nummer 66 (1997). Men kan de juridische vraag stellen of de Nationale Arbeidsraad tegen de wet van 1958 in de missie van de FBZ kan uitbreiden. Een betwistbaar argument voor deze uitbreiding van opdrachten is de vrijheid van onderhandelen zoals opgevat in de cao-wet van 1968. In de praktijk stelt niemand zich de vraag en er is ook geen rechtspraak gekend die de verbreding van taken bevestigt of betwist.

In de praktijk nemen de voordelen voor werknemers de volgende vormen aan:

- aanvullende uitkeringen i.g.v. (tijdelijke) werkloosheid (bv. vorstvergoedingen en weerverletszegels), SWT, arbeidsongeschiktheid, tijdskrediet, ...
- aanvullend loon of premie bij overstap van ploegenarbeid naar dagregimes, ...
- premies voor kinderopvang,
- overbruggingsvergoeding,
- uitgesteld loon in de vorm van bijkomend vakantiegeld of eindejaarspremie (belangrijk voor sectoren met grote turnover),
- de administratieve en financiële stroom van de syndicale premie,
- de financiering van de syndicale vorming,
- de financiering en organisatie van opleidingen van werknemers,
- de *inrichting* van aanvullende sectorpensioenen⁴ en *uitvoerder* van de solidariteitstoezegging,
- de inrichting van een hospitalisatieverzekering,
- voordelen voor gepensioneerden en weduwen.

Naast voordelen voor werknemers kunnen FBZ ook voordelen toekennen aan werkgever, bv. financiële steun bij aanwerving van werknemers die tot bepaalde categorieën behoren of terugbetaling van bepaalde vormingskosten. Deze maatregelen worden niet beschouwd als toelagen die onderworpen zijn aan de Europese reglementering van staatssteun.

Sommige FBZ (bouwnijverheid, wegvervoer, tuinbouwbedrijf) hebben mechanismen in het leven geroepen om zwartwerk te vermijden.

Volledigheidshalve moet nog vermeld worden dat vele FBZ ook dotaties aan werkgeversfederaties en vakbondscentrales storten⁵.

De modaliteiten en voorwaarden van de prestaties worden vermeld in de statuten van de FBZ of in aparte cao's. Dat betekent dat wat vergoed wordt in de ene branche niet betaald wordt in een andere, en omgekeerd.

De financiering van de FBZ gebeurt door bijdragen, te betalen door de werkgevers die vallen onder het toepassingsgebied van de statuten van het fonds. Het bedrag van de bijdrage varieert sterk volgens bedrijfstak in functie van de opdrachten van het sectoraal FBZ. Dat is een belangrijke dimensie van het juiste paritair comité onder dewelke een onderneming ressorteert.

De bijdragen zijn aftrekbare kosten voor de werkgever.

Het essentieel kenmerk van de FBZ is dat ze de financiering mutualiseren of en werkgeversverplichtingen solidariseren: alle werkgevers moeten een bijdrage betalen ongeacht het aantal van hun werknemers dat beroep doet op de prestaties geleverd door het FBZ.

De inning van de bijdragen kan rechtstreeks gebeuren door het FBZ zelf of via de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid⁶.

Het zijn grote bedragen die gemoeid zijn met de inning van de bijdragen en de betaling van de prestaties⁷. I.g.v. een FBZ de SWT-vergoedingen betaald moeten er belangrijke wettelijke reserves worden aangelegd. Een vuistregel die in de raad van bestuur van vele FBZ gehanteerd wordt is dat er voldoende middelen moeten zijn om gedurende

⁴ Het *beheer* van de sectorale pensioenregeling is niet de taak van de FBZ, maar wel van een apart pensioenfonds of van een verzekeringsmaatschappij.

⁵ In de boekhouding te vinden onder rubrieken met esoterische namen zoals *conventionele herverdeling*.

⁶ In 2018 heeft de RSZ 1,8 miljard doorgestort aan FBZ.

⁷ Naar schatting o.b.v. een eigen studie van de jaarrekeningen van 48 FBZ in 2013 bedragen de bijdragen gemiddeld 4,6 procent van de brutolonen. Exclusief de bouwsector is het gemiddelde 2,7 procent. Het is namelijk zo dat de bijdragen zeer sterk verschillen naargelang de branche.

een jaar te functioneren zonder financiering. Op die manier kan het FBZ verder werken wanneer de sociale partners in het paritair comité het niet eens geraken om de bijdragen van werkgevers te regelen.⁸

De werknemers die rechten putten uit de statuten kunnen zich uitsluitend richten tot de FBZ en niet tot hun werkgevers. Ook al betaalt hun werkgever niet de bijdragen, dan behoudt de werknemer zijn rechten. M.a.w. een FBZ is een zelfstandige tussenschakel tussen werkgever en werknemer zonder dat de statuten contractuele band doen ontstaan tussen werkgever en werknemer. Dat betekent o.m. dat er geen doorwerking is na vervaldatum van de cao die de statuten van een FBZ regelt.

De prestaties zijn kosteloos voor de rechthebbende werknemers en werkgevers.

Tot hier het belang van de FBZ voor werkgevers en werknemers. Minstens even belangrijk is de rol van de FBZ in het sectoraal overleg.

De FBZ worden beheerd door vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties die vertegenwoordigd zijn in het corresponderend paritair comité.

Tussen de tweejaarlijkse loononderhandelingen ontmoeten de onderhandelaars elkaar op regelmatige tijdstippen in de raad van bestuur van de FBZ. De cultuur van die vergaderingen is minder conflictueus en meestal gebaseerd op vertrouwen. In gespannen momenten fungeren deze vergaderingen als een stabiliserende factor of bindmiddel van het sectoraal overleg.

Ze zijn gehouden een apart gereguleerde boekhouding bij te houden onder toezicht van een revisor. De rekeningen worden niet neergelegd bij de Nationale Bank maar bij de griffie van de FOD WASO. Het Rekenhof is niet bevoegd omdat de FBZ beschouwd moeten worden als privaatrechtelijke instellingen en dus niet als openbare diensten.⁹ De FOD WASO heeft geen bevoegdheid om het naleven van de boekhoudkundige verplichtingen te onderzoeken en komt alleen tussen als het saldo van de jaarrekening negatief is. M.a.w. de transparantie is voorbehouden aan de insiders van het systeem en de overheid voert een afstandelijk beleid. Dat allemaal onder de dekmantel van maximale vrijheid van het sociaal overleg en de minimale publiek toezicht. Dit voedt argwaan in sommige milieus die soms wilde verhalen ophangen van onheuse praktijken.¹⁰ De kritiek houdt nooit rekening met het feit dat zowel werkgevers als werknemers hun vertegenwoordigers binnen de organisatie ter verantwoording kunnen roepen.

De sociale partners zijn vrij om de administratie zelf te organiseren of, mits vergoeding, uit te besteden aan een werkgeversorganisatie of een vakbondscentrale.

De FBZ zijn onderworpen aan de verplichtingen vastgelegd in de zgn. Kruispuntbankwet van 15 januari 1990. Ze hebben zich in 1994 verenigd in de vereniging van sectorale instellingen (VSI) om de uitwisseling van sociale gegevens tussen instellingen van sociale zekerheid te vergemakkelijken.

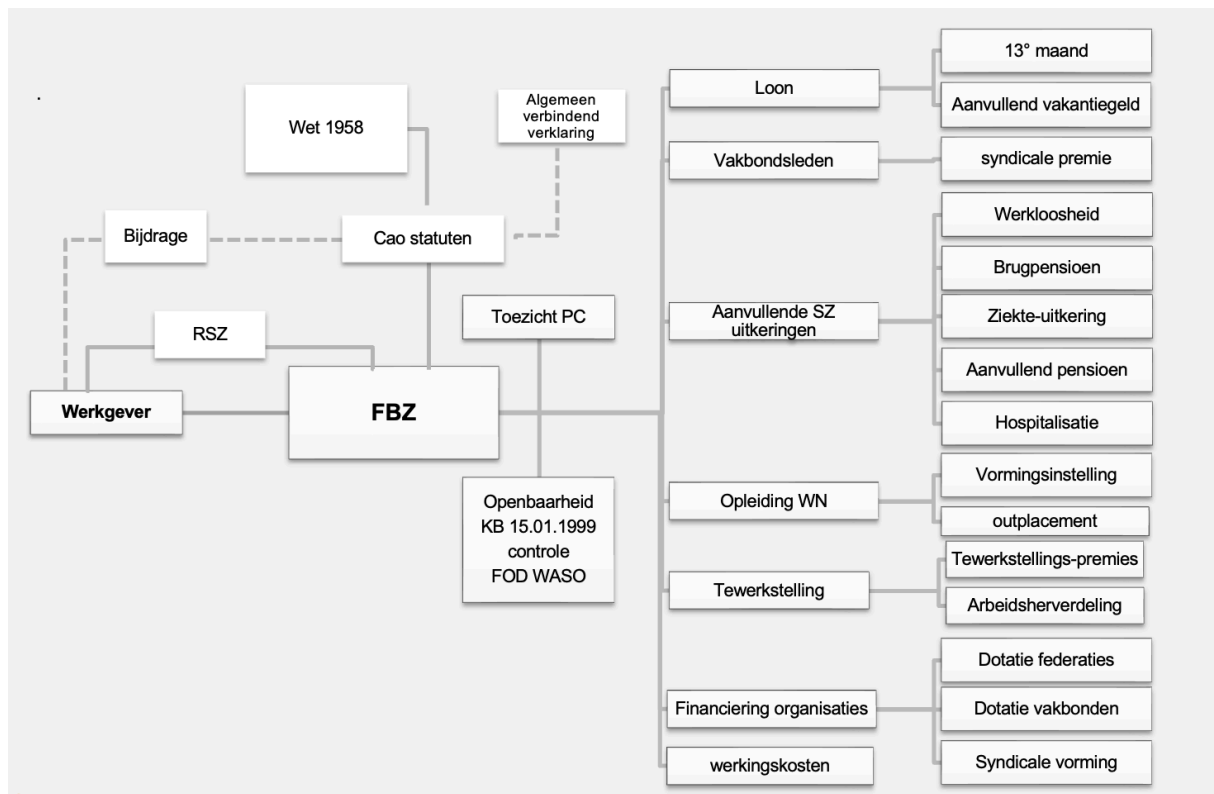
Tot slot een vraag die juristen bezig houdt. De wetgever kent de FBZ rechtspersoonlijkheid toe. Alleen is het niet duidelijk wat eronder verstaan moet worden. Worden de FBZ beheerst door de regels van het publiek- dan wel van privaatrecht? Is het statuut verbonden aan de drie wettelijke opdrachten of geldt het ook wanneer een FBZ andere opdrachten uitvoert? Wat voor gevolgen heeft dat op fiscaal vlak? En er zijn nog vragen die belangrijk zijn maar niet voor de practici op ondernemingsniveau.

⁸ Alle reserves samen zijn in 2013 in dezelfde studie geschat op 2 miljard euro. De risicograad van de beleggingen zijn niet gekend.

⁹ Terwijl het Rekenhof de vakantiekassen wel controleert en de RVA de syndicale werkloosheidskassen.

¹⁰ Zie de parlementaire vragen en de persartikels in bijlage.

Bijlage: schematisch overzicht van de financiële stromen van fondsen voor bestaanszekerheid¹¹

Officiële bronnen

[Wet van 7 januari 1958](#) betreffende de fondsen voor bestaanszekerheid.

[Wet 3 juli 1978](#) betreffende de arbeidsovereenkomsten (art.57)

[Wet van 9 augustus 2002](#) betreffende de sluiting van onderneming. (art. 43 en 69)

[KB 15 januari 1999](#) houdende de boekhouding en de jaarrekening betreffende de fondsen voor bestaanszekerheid.

[MB 7 mei 1999](#) tot uitvoering van het KB van 15 januari 1999.

[CAO nummer 6](#) van 30 juni 1971 betreffende de faciliteiten voor leden van het CPBW (art. 1 laatste lid)

[CAO nummer 12bis](#) van 26 februari 1979 betreffende het toekennen van een gewaarborgd maandloon aan werklieden.

[CAO nummer 13bis](#) van 26 februari 1979 betreffende het toekennen van een gewaarborgd maandloon aan sommige bedienden.

[CAO 17](#) van 19 december 1974 tot invoering van een regeling van aanvullende vergoeding ten gunste van sommige bejaarde werknemers indien zij worden ontslagen. (art.4 §1)

[CAO nummer 66](#) van 4 november 1997 betreffende de fondsen voor bestaanszekerheid.

[Tabel van de RSZ](#) met de bijdragen per FBZ.

¹¹ De lijst van prestaties (rechts in het kader) is niet volledig en betekent ook niet dat alle FBZ deze prestaties leveren.

[Lijst van de FOD WASO](#) van de sectorale fondsen voor bestaanszekerheid.¹²

[Lijst van de FSMA](#) met de 55 sectorale pensioenplannen.

Europese Commissie, [Steu maatregel nr. NN 136/2003](#) betreffende de Belgische sectorfondsen. 20 oktober 2004.

Parlementaire werken

Senaat, [schriftelijke vraag nr. 7-283](#) van 14 januari 2020.

Kamer van Volksvertegenwoordigers, [vraag nr. PO316](#) van 29 mei 2008.

[Wetsvoorstel](#) tot oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie wat betreft de inning van kosten bij niet-gesyndiceerde werknemers door de Fondsen voor Bestaanszekerheid. Dd. 28 april 2008.

Rechtsleer

BAERT, R., Les fonds de sécurité d'existence. Orientations, 1998, 101-128.

DE RIDDER, P., De fondsen voor bestaanszekerheid. Algemene inleiding, in J. ROMBOUTS en M. RIGAUX (eds.), De paritaire organen met inbegrip van de paritaire comités, Mechelen, Kluwer, 2005.

ROMBOUTS, J., Het collectief overleg en de fondsen voor bestaanszekerheid, in J. ROMBOUTS en M. RIGAUX (eds.), De paritaire organen met inbegrip van de paritaire comités, Mechelen, Kluwer, 2005.

VAN STEENBERGHE, J. en BRIERS, I. (eds.) Fondsen voor bestaanszekerheid en aanvullende sociale verzekeringen. Brugge, Die Keure. 1994.

Persartikelen

Fondsen voor Bestaanszekerheid benadelen niet-vakbondsleden. Trends 20 juli 2007.

Fraude in de sociale schemerzone. Trends 6 december 2007.

Vlaams Belang heeft bewijs van fraude in 6 sociale fondsen. De Morgen, 29 mei 2008.

¹² Deze lijst is jammer genoeg niet geactualiseerd.